

1227

Програм и штатут социјал=демократске странке Босне и Херцеговине.

Усвојени на I. конгресу странке, одржаном
15. и 16. јуна 1909. год.

U. d. 345

Исламска дигитална штампарија Сарајево.

БИБЛИОТЕКА
ИСТОРИЈСКОГ ОДЕЉА
ЦК КПЈ

I 227

ПРОГРАМ

социјал-демократске странке Босне и
Херцеговине.

Економски развитак буржоаског друштва условљава природном нужношћу пропадање ситнога гавдництва, које се карактерише тиме, што је радник у исто вријеме и сопственик својих средстава за производњу. Овај развитак одваја радника од његових средстава за производњу и претвара га у пролетера без икакве имовине. Средства за производњу постају међутим монопол сразмјерно малог броја капиталиста и велепосједника.

Упоредо са овим монополисањем средстава за производњу иде и потпискивање разбијеног ситног гавдництва, развијање простих алата у машине и финовско повећање продуктивности човјечјег рада. Али сво користи овога преобраћаја монополишу капиталисти и велепосједници. За пролетаријат и средње слојеве, који су у пропадању — као што су ситни сопственици по варошима и сељаци — овај преображај значи повећање несигурности њихова опстанка, гомилање биједе, притиска, угњетавања, понижавања и глобљења.

Број се пролетера увећава, војска се сувишних радника умножава, супротности између експлоататора и експлоатисаних све се више заоштравају, класна борба између пролетаријата и буржоавије бива све огорченија, она дијели друштво у два непријатељска тавора; то је опште људско право дустријских земаља.

БИБЛИОТЕКА ЦК КПЈ

Br. Inv. nab. 5406/59

Провала између сопственика и оних, који су без ичега, проширује се у кризама, којима узрок лежи у суштини капиталистичког начина производње. Оне узимају све веће размјере и наносе све већа пустошења, оне су узрок што општа неизвјесност постаје нормално стање друштва, оне доказују, да су продуктивне силе данашњег друштва преко мјере нарасло и да се приватна својина средстава за производњу не може измирити са цјелисходном примјеном ових и њиховим потпуним развијањем.

Приватна својина средстава за производњу, која је пређе била средство да произвађачу обезбиједи својину над његовим производом, постала је данас средство да се сељаци, занатлије и ситни трговци извлашћују и да се производи радничкови пренесу у својину оних, који не раде — капиталиста и велепосједника. Једино се преласком капиталистичке приватне својине средстава за производњу — земљишта, рудника, сировина, алата, машина, саобраћајних средстава — у друштвену својину и преобраћањем производње еспапа у социјалистичку производњу, т. ј. такву, коју врши друштво само за себе (за своју потребу) може постићи то, да велико газдинство и принос од друштвеног рада, који стално расте, постану и за оне класе, које су до сад биле експлоатисане, мјесто извор бједе и угњетавања, извором највећег благостања и свестраног хармоничког усавршавања.

Овај друштвени препорођај не значи ослобођење само пролетаријата, него и цијелог људског рода, који пати под данашњим стањем. Али ово ослобођење може бити само дјело радничке класе, јер све друге класе поред тога, што им се интереси косе, стоје на становишту приватне својине средстава за производњу и имају заједнички циљ, да одрже основе данашњег друштва.

Борба радничке класе против капиталистичког експлоатисања немповно је политичка борба

Без политичких права не може радничка класа водити своје економске борбе, нити развијати своје економске организације. Ова не може извојевати прелазак средстава за производњу у општу својину док не задобије политичку силу.

Ову борбу радничке класе развити у свјесну и једноставну и показати јој њен од природе нужан циљ — то је задатак социјал-демократске странке.

Интереси радничке класе једнаки су у свима земљама са капиталистичким начином производње.

Ширењем свјетског саобраћаја и производње за свјетску пијану постаје положај радника у једној земљи све зависнији од положаја радника у другим земљама. Ослобођење радничке класе дјело је, дакле, на коме подједнако учешће имају радници свију културних земаља. У свом сазнању осјећа се и изјављује се социјал-демократска странка Босне и Херцеговине солидарна са радницима свјесним свога класнога положаја у свима осталим земљама.

Социјал-демократска странка Босне и Херцеговине не бори се дакле за нове класинске повластице и преимућства, већ за укидање класинске владавине, па и самих класа и за једнака права и за једнаке дужности свију без разлике пола и поријекла. Полазећи са овога гледишта, она се у данашњем друштву бори не само против експлоатисања и угњетавања надничара, већ против свију врста експлоатисања и угњетавања, па биле оне управљене против класе, странке, пола или расе.

Полазећи с ових начела, социјал-демократска странка Босне и Херцеговине захтијева на првом мјесту:

1. Опће, једнако и непосредно право бирања и избора тајним гласањем за све изборе. То право да

се даде свима 20 година старим становницима без разлике пола, који немају право бирања у којој другој земљи. Пропорционални изборни систем. Двогодишње законодавне перпозе. Вршење избора и гласања у дане, који су законски ослобођени од рада. Укидање свакога ограничавања политичких права осим у случају малољетства.

2. Непосредно народно законодавство путем права предлагања и одбацавања. Самоопредјелјење и самоуправа народна у држави, окружју, котару и општини. Потпун изборни систем. Годпшње одобравање пореза.

3. Општу једнаку војну обавезу. Народна обрана у мјесто стајаће војске.

4. Законом заштићена потпуна слобода штампе и њеног растурања; неограничена слобода мисли, састајања и удруживања.

5. Укидање свих закона, који чине неправду жени у јавно-правном и приватно-правном односу према човјеку. Вођење бригае за напуштену дјецу. Везу женидбе и раставе учинити што једноставнијом.

6. Свима народностима које живе у земљи једнака права.

7. Ослашење вјере за приватну ствар. Забране издавања државних јавних средстава цркви. Црквене и вјерске заједнице сматрати као приватна удружења, која своје послове сређују потпуно самостално; потпуна независност школе од цркве.

8. Обавезу посјеђивања јавних народних школа, а укидање конфесионалних. Бесплатност наставе, средстава за учење и издржавање у јавним народним школама, као и вшним заводима за образовање за оне ученике и ученице, који се по својим подобностима сматрају као способни за даље школовање.

9. Бесплатност правосуђа и правне помоћи.

Судце да бира народ, који су потпуно независни. Право апелације против казне. Накнада штете певино оптуженим, затвореним и осуђеним. Укидање смртне казне.

10. Бесплатност лијечничко помоћи заједно са помоћи бабице и лијековима. Бесплатност сарањивања мртваца.

11. Прогресивни порез по приходу и имању за покриће свих јавних задатака, у колико се ови покривају порезима. Пријављивање према сопственој оцјени обавезно. Обавезност пријаве. Насљедне порезе, прогресивне према опсегу насљедног добра и степену сродства. Укидање свих посредних пореза, царина и осталих привредно-политичких узимања, који интересе цјелине жртвују интересима једне пдвојене мањине.

12. Укидање свих феудалних остатака. Ослобођење кметова државним откупом земље и предавањем кметовима без икакве накнаде.

За заштиту радничке класе, социјал-демократска странка Босне и Херцеговине захтијева слиједеће:

1. Стварно национално и интернационално заштитно радничко законодавство на слиједећем основу:

- а) учвршћивање нормалнога раднога дана, највише осмочасовног;
- б) забрана занатскога рада за дјецу испод петнајест година;
- в) забрана ноћнога рада, осим за какве пидустријске гране, које по својој природи, из техничких разлога јавнога благостања, изискују ноћни рад, но за женске и дјецу у опће забрану ноћног рада;
- г) непрекидни одмор од најмање тридесет и шест сати у свакој седмици за сваког радника;

- 1181
- д) забрана плаћања радницима робом, тантузима, признаницама и упутницама у мјесто новцем;
  - е) укидање рада на комад и код куће. Укидање радничких књига и службених исказница;

2. За надзирање свих индустријских и занатских предузећа и за осигуравање и регулисање радних односа у вароши и селу нека се уведе довољан број обртних надзорника са извршном власти; радничким удружењима треба дати право судјеловања у надзирању provedбе законских установа о заштити радника путем изасланих радничких надзиратеља и надзиратељица; надаље нека се уведу радничке коморе.

3. Правно изједначавање пољопривредних радника и послуге са занатским радницима; укидање уредаба за слуге.

4. Обезбјеђење права коалиције.

5. Цјелокупно радничко осигурање на темељу радничке самоуправе.

ШТАТУТ

социјал-демократске странке Босне и Херцеговине.

I. Циљ.

Чл. 1. Социјал-демократска странка Босне и Херцеговине има за циљ, да путем класне борбе пролетаријата ради на поправци положаја радничке класе у садашњости и њеном потпуном ослобођењу завођењем социјалистичкога друштва на мјесто капиталистичкога.

Овакав њеп рад одговара у исти мах и политичким, економским и културним потребама широке масе и води ослобођењу цијелог човјечанства.

II. Чланство.

Чл. 2. Чланови странке могу бити лица, која усвајају програм, штатут и тактику странке, раде на њеном снажењу и плаћају одређени члански припос.

Чл. 3. Од чланова странке тражи се, да принадају својој струковној организацији и да код својих стручних другова раде на социјалистичком просвјећивању и страначком организовању.

Чл. 4. Чланови не могу бити лица, која повреду програм, штатут и тактику странке или у опште својим поступцима шкоде њеним интересима.

III. Организација.

Чл. 5. Социјал-демократску странку Босне и Херцеговине сачињавају мјесне организације и појединачности.

Свако мјесто, које има најмање десет чланова

може по одобрењу главног страначког одбора основати мјесну организацију. У мјестима гдје нема десет чланова одобриће се осипвање повјереништва.

Чл. 6. Мјесне одборе сачињавају 7 лица за управу и 3 лица за контролу, која врше преглед материјалног стања мјесне организације.

Чл. 7. Управе мјесних организација бирају се на годишњим скупштинама чланова, које се по свима мјестима одржавају у току првога мјесеца по конгресу.

У то ће вријеме и чланови повјереништва одредити своје повјеренике, које потврђује главни страначки одбор.

Чл. 8. Мјесне организације и повјереништва дужне су извршавати одлуке главног одбора странке и стоје под његовом контролом. Невправе организације може главни одбор странке укинути.

Чл. 9. Управе организација и повјереници имају поред редовних страначких дужности у своме мјесту још и ове: да се одазивају свима тражењима главног одбора странке, да му тромјесечно подносе извјештај о своме раду и да тачно предају материјална средства главном одбору странке.

Управе мјесних организација примају чланове у странку. Пријаве интелектуалаца спроведе са својим мишљењем главном одбору странке, који о њима доноси одлуку.

Свака мјесна организација имаће свој нарочити правилник.

IV. Материјална средства.

Чл. 10. Чланови странке плаћају у својим мјесним организацијама редовни члански принос од 20 хелера мјесечно.

Чл. 11. За своју касу, из које ће подмиривати

мјесне потребе, мјесне организације ће одржавати једну четвртину цјелокупног прихода од чланских приноса. Остали приход слаће мјесне организације главном одбору странке сваких три мјесеца и то са овјерењем рачуна од контролора мјесне организације.

За нојачање своје касе, провинцијалне мјесне организације ће прибавити материјална средства приређивањем забава, другарских вечери, плаћених предавања и других прихода.

Чл. 12. Чланови организације, који не плате свој редовни члански принос три мјесеца, престају бити чланови странке.

V. Учествовање странке у заступничким тијелима.

Чл. 13. Организације не могу учествовати у опћинским, котарским, окружним и саборским изборима без одобрења главног одбора странке.

Чл. 14. Кандидати као и изабрани представници организације јесу кандидати и представници странке као цјелпне.

Према томе све страначке кандидације, које предлажу мјесне организације, одобрава и потврђује главни одбор странке. Кандидације, које овога одобрења немају, не важе као кандидације социјал-демократске странке Босне и Херцеговине.

Чл. 15. Изабрани представници, одборници и посланци функционишу као органи странке и дужни су радити строго у смислу принципа и програма социјалне демократије и свој рад саглашавати са одлукама конгреса и главног одбора странке.

VI. Страначки конгрес.

Чл. 16. Социјал-демократском странком Босно и Херцеговине управљају сви њени чланови преко страначког конгреса, који је најстарије тијело у странци.

Право учешћа на конгрес имају:

1. Делегати мјесних страначких организација и то: организације до 50 чланова бирају 2 делегата, а на сваких даљњих 50 још по једног. Трошак око шпљечања делегата подносе саме мјесне организације.

2. Чланови главног одбора странке и контролне комисије;

3. Заступници у појединим заступничким тијелима;

4. Уредници страначких органа; и

5. преставници струковног покрета у земљи, тј. управа Главног Радничког Савеза за Босну и Херцеговину.

Чл. 17. Страначки конгрес састаје се сваке године. Сазива га главни одбор странке, који одређује вријеме и мјесто држања конгреса и дневни ред. Сазив конгреса, са привременим дневним редом, мора се објавити у главном страначком органу најмање мјесец дана пред конгрес. Извјештај главног одбора странке мора се штампати у страначком органу најмање 14 дана пред конгрес.

Предлози страначких чланова и организација за дневни ред конгреса морају се поднијети главном одбору странке најмање на 14 дана пред конгрес. Чланови су дужни своје предлоге упутити преко организације, којој припадају. Ово исто важи за жалбе страначких чланова и организација.

Чл. 18. Дужности страначког конгреса јесу:

1. Да донесе своје мишљење о извјештају главног одбора странке, контролне комисије и страначких заступника;

2. Да бира главни одбор странке и контролну комисију;

3. Да одлучује о организацији странке и свима питањима, које се тичу страначког живота; и

4. Да ријешава о појединим предметима и жалбама.

Чл. 19. Конгрес отвара главни одбор странке, Одмах по отворењу конгрес се конституише и бира из своје средине пет лица за овјеровљење пуномоћи. Након тога се утврди дневни ред.

Чл. 20. У случају битне потребе главни одбор странке или половина странаčkih организација сазивају вапредни конгрес, који се мора објавити најмање 14 дана раније. За њега важе све одредбе као и редовни конгрес.

VII. Главни одбор странке.

Чл. 21. Главни одбор странке сачињавају 13 лица, које конгрес бира листима и тајним гласањем. Изабрана управа бира из своје средине једног предједника, два подпредједника, два тајника, два благајника и 6 чланова без функције.

Сједишце сазива тајник. Сједишцама главног странаčkog одбора присуствује и један члан редакције странаčkog органа.

Чл. 22. Главни одбор странке сам попуњава упражњена мјеста у својој средини.

Чл. 23. Дужност је главног одбора странке, да врши и развија организовање, агитацију и пропаганду писањем и усменом ријечи, зборовима, конференцијама и свима другим успјешним средствима и да у смислу социјалистичких принципа и у сагласности са одлукама конгреса руководи радом странке.

Чл. 24. Главни одбор странке располаже странаčким финансијама и подноси рачун конгресу.

VIII. Контролна комисија.

Чл. 25. За вођење контроле цјелокупног странаčkog финансирања конгрес бира пет лица, која сачињавају контролну комисију. Она има неограничено право да прегледа странаčke књиге, рачуне и касе и дужна је, да тромјесечно овјерава биланс

страначких финансија. Чланови контролне комисије могу присуствовати сједицама главног одбора са савјетујућим гласом.

Контролна комисија дужна је, да о свом раду конгресу поднесе извјештај.

IX. Страначка штампа.

Чл. 26. Главни орган странке јест »Глас Слободе«.

Главни одбор странке бира редакцију страначког органа, чија је дужност да кроз орган спроводи принципијелно и тактично гледиште странке, придржавајући се одлука наших и интернационалних конгреса и да помаже рад странке у смислу рада и одлука главног одбора странке.

Чл. 27. Као страначка штампа сматрају се само листови страначких организација и установа.

Чл. 28. Чланови странке могу приватно издавати листове само по одобрењу главног одбора странке.

X. Изабрани суд.

Чл. 29. У случају чл. 4. овог статута о искључењу из странке, одлучује изабрани суд. Предлог за обрадовање изабраног суда може подијети само страначка организација, а о њему одлучује главни одбор странке. Чланови изабраног суда могу бити само чланови странке.

Чл. 30. Против одлуке изабраног суда, која се ставља написмено, обје странке имају право жалбе главном одбору странке у року од мјесец дана по саопштењу. Ријешења о искључењу обављају се тек по одлуци главног одбора странке.

Против одлуке главног одбора странке искључени чланови имају право редовне жалбе конгресу, чија је одлука коначна.

Чл. 31. Ако се страначки члан, против којег

је поднесен предлог за искључење одреде изабраног суда, и то у року, који му управа његове организације стави и не наменује чланове изабраног суда са своје стране, онда се сматра као искључен.

Чл. 32. Поновно примање искључених чланова у странку може вршити само страначки конгрес на молбе редовним путем поднешене.

XI. Мировно повјеренство.

Чл. 33. Спорове јавне природе међу члановима расправља мировно повјеренство.

Увријеђени ће од организације, којој припада тужени тражити, да се састави мировно повјеренство, које ће ријешити спор између њих. Страначка организација обрадоваће мировно повјеренство тек после неуспјелог покушаја да обје стране измири и задовољи и без мировног повјеренства.

Мировно повјеренство сачињавају три члана: по једног бирају обје стране, а предсједника поставља организација туженога. Одлука се доставља писмено.

Незадовољна страна има права против ове одлуке жалити се у року од мјесец дана главном одбору странке, чија је одлука коначна и извршна.

Промјена организације.

Промјена у организацији социал-демократске странке Босне и Херцеговине врше само страначки конгреси.

Конгрес ће рјешавати само о оним предлозима за промјену организације, који су у главном страначком органу објављени најмање мјесец дана пред конгрес.

K

Другови!
Социјал-демократи!
Ширите свугдје раднички
лист „Глас Слободе“
као и остале социјалис-
тичке књиге и брошуре!

ПРАВИЛНИК

мјесне политичке организације социјал- демократске странке Босне и Херцеговине у Сарајеву.

Чл. 1. Чланство. Чланом политичке организације сматра се свака особа, која привнаје програм, штатут и тактику социјал-демократске странке и редовно врши своје чланске дужности.

Чл. 2 Задатак. Задатак политичке организације јесте, да теоријски и практички, рјечју и дјелом шири социјал-демократске идеје и спрема чланове за борбу за све изборе.

За постигнуће овог циља организација ће вршити ове послове:

а) приређивати што чешћа предавања и по могућности отворати курсеве за своје чланове ради њиховог социјал-демократског образовања;

б) одржавати сваког мјесеца сталне чланске конференције, на којима ће се држати предавања и дискутовати питања из социјал-демократске теорије и тактике и у опће сва питања, која се истичу у страначкој борби и животу, уписивати чланове и поцуњавати управу мјесне организације;

в) старати се да странка јача бројно и спремом својих чланова и да сви чланови добију изборно право за све изборе;

г) вршити агитацију код чланова да стално прате све врсте социјалистичке литературе и старати се о библиотекама.

Чл. 3. Састав. Мјесна политичка организација се дијели на секције по појединим крајевима или по струкама за организовано радништво, односно како то буде најподесније.

Поједине секције имају своје повјеренике и то на до 50 чланова 3, а на сваких даљих 50 чланова по 1 повјереника.

Женски чланови и раднички подмладак сачињавају засебне секције мјесне политичке организације. Секције радничког подмлатка своје послове потпуно самостално уређују, само мјесна организација врши надзор.

Чл. 4. Мјесни одбор. Мјесном политичком организацијом управља мјесни одбор од 7 лица за управу и 3 контролора.

Дужности мјесног одбора јесу: награђа мјесне политичке организације и провађање политичке агитације у мјесту и околици, радити на извршавању циљева политичке организације, извршивати одлуке страначког конгреса и главног одбора странке, убирати чланске приносе, водити све страначке покрете као и изборе за ма које јавно тијело, проширивати радничку штампу, примати чланове у странку, свако три мјесеца слати извјештај и обрачун главном одбору странке.

Сједицама мјесног одбора присуствује један члан редакције страначког органа.

Чл. 5. Локална конференција. За рјешавање важнијих текућих послова као о агитацији, изборима, манифестацијама, мајским прославама, као и о свим пословима. о којима не може ријешити сам мјесни одбор састаје се локална конференција, на којој учествују сви повјереници секција, мјесни одбор, главни одбор, предсједници и тајници струковних организација или њихови замјеници и чланови уредништва страначког органа.

Чл. 6. Опћа скупштина чланова. Скупштина свију чланова одржава се редовно сваке године у првом мјесецу сва страначког конгреса.

Ова се скупштина бави:

а) дјеловањем мјесног одбора и изврше своје мишљење о њему;

б) закључује даљње држање мјесне организације у колико то није везано одлукама страначког конгреса или главног одбора странке у опће;

в) закључује даљње потхвате били они политичке, економске или културне нарави.

г) изабра из своје средине чланове мјесног одбора.

Скупштина се држи са онолико чланова колико на први позив дође.

Према потреби може се сазвати и изванредна опћа скупштина чланова.

На опћу скупштину, као и на друге, долазе само чланови, а у изванредним случајевима по дозволи мјесног одбора и нечланови.

Чл. 7. Приходи. Приходи мјесне организације јесу:

- а) редовни члански приноси од 20 хелера мјесечно, од којих иде три четвртине главном одбору;
- б) приходи од блокова, циркулара и т. д.

Чл. 8. Искључење. Члана може искључити мјесни одбор. Искључење је одмах извршиво, а услијеђује усљед рада против интереса политичке организације и њене дисциплине, затим члан престаје бити ако не уплати члански принос за три мјесеца. Искљученом стоји право призива главном одбору странке или локалној конференцији.

Чл. 9. Чланске исказнице. Члановима политичке организације се издију чланске исказнице, правилник мјесне организације и програм и штатут странке; за посљедње се при упису плаћа 10 хелера.

Чл. 10. Престанак организације. У случају престанка рада мјесне политичке организације припада сва њена имовина социјал-демократској странци Босне и Херцеговине, која исту чува до евентуалног оснивања нове мјесне политичке организације.

Накладник: Бретоц Јакшић.

